

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У КРАЇНІ, ЩО ОБРАЛА ШЛЯХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ)

В. Ю. Філіппов, к.е.н., Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Стаття висвітлює особливості розвитку підприємництва в умовах сталого розвитку, на прикладі Одеського регіону. За основу дослідження використані статистичні дані трьох великих міст Одеської області – м. Одеса, м. Білгород-Дністровський та м. Ізмаїл. Вибір пав на ці міста, оскільки в них різне географічне розташування, різні особливості ведення бізнесу, різне соціальне становище населення. Але саме вони формують той економічний клімат, який так приваблює підприємців.

Ключові слова: підприємництво, економічний розвиток, сталий розвиток, напрямки, показники, регулювання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Особливу роль у розвитку соціально-економічної ситуації в регіонах країни відіграють: зовнішньоекономічна та інвестиційна політика, підприємництво, транспорт та транспортна інфраструктура, рівень соціальних стандартів життя. Головна ж проблема – це залучення інвестицій, яка стоїть перед існуючими та майбутніми підприємцями. Для Одеського регіону вона теж актуальна. Так як в регіоні не вистачає власних ресурсів, насамперед фінансових, необхідно залучати саме іноземні інвестиції. Вони допомагають внутрішньому економічному розвитку, а також відновленню національної економіки. Одеський регіон відноситься до регіонів з достатньо високою інвестиційною привабливістю. Цьому сприяють такі фактори: вигідне геополітичне розміщення, високий рівень природно-ресурсної забезпеченості, дешева кваліфікована робоча сила, привабливі туристичні умови.

Міські цільові та комплексні програми є одним із основних інструментів реалізації плану з економічного і соціального розвитку міста, засобом вирішення проблемних питань та потребують координації дій зацікавлених суб'єктів – органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій комунальної власності, громадських організацій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нормативним регулюванням, та головною рушійною силою, котра формує особливості розвитку підприємництва у країні, що обрала шлях сталого розвитку є Закон «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012. Але враховуючи деякі аспекти децентралізації та регіонального самоврядування у кожному регіоні є певні відмінності. Для одеського регіону міські цільові та комплексні програми є одним із основних інструментів реалізації актуалізованої «Стратегія економічного та соціального розвитку одеської області до 2020 року» [1], засобом вирішення проблемних питань та потребують координації дій зацікавлених суб'єктів – органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій комунальної власності, громадських організацій тощо.

Дослідженням особливостей розвитку підприємництва у регіональному розрізі, займаються як вітчизняні так і зарубіжні вчені, найпоширеніші публікації належать наступним дослідникам:

— Верба В.А., Гришова І.Ю., Крупка М.І., Кашуба О.М. [2], Рябека О.Г. [3] у своїх дослідженнях визначають проблеми і перспективи розвитку підприємництва інноваційного та інвестиційного характеру;

— особливостями розвитку підприємництва в Україні в умовах сталого розвитку, глобалізації та євроінтеграції займається Хаєцька О.П., Причепя І.В., Гончар О.І. [4], Іванов С.В., Калініченко Л.Л.;

— професор А.І.Ковальов визначає, що економічний розвиток регіону заснований на активізації підприємницької діяльності [5];

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Актуальним завданням цього дослідження є визначення певних характеристик Одеського регіону, а саме:

- рівень інвестиційної привабливості
- пріоритетні напрямки розвитку підприємництва;
- можливі перепони, що можуть заважати розвитку регіону;

— формування загальних висновків та рекомендацій щодо подальшого економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. За перше півріччя 2018 року в Україні було відкрито 106921 ФОП, а закрито 83125. Щотижня в Україні реєструється біля 5000 ФОП, а закривається біля 3000 [6]. Найбільше компаній працює в Київській, Дніпропетровській та Одеській області. Найменш активні – Тернопільська, Сумська та Чернівецька область. За кількістю закритих ФОП на кінець 2017 року лідирують Дніпропетровська, Харківська та Київська області. Одеська область, входить в наступну трійку.

Одним з найперспективнішим регіоном для ведення бізнесу є Одеська. Місто Одеса – адміністративний, економічний й культурний центр найбільшої за територією області в країні, та з містами-супутниками, Чорноморськом і Южним, формує важливий транспортний і торговельний комплекс.

Так важливим етапом розвитку міста стало рішення Одеської міської ради від 07 грудня 2016 року № 1321-VII затверджена Стратегія економічного та соціального розвитку м. Одеси до 2022 року [7], яка виступає головним довгостроковим послідовним Планом сталого розвитку міста та регулює його діяльність, визначає основні напрямки, цілі та завдання. Стратегією передбачена інвестиційна концепція «Одеса 5Т», яка фокусує основні напрямки інвестиційного розвитку міста: технології, туризм, транспорт, торгівлю та trust (англ. – «довіра») – фінанси та безпеку:

— Торгівля – найсприятливіше місто України для бізнесу (За рейтингом у 2015 році Forbes UA) – 120 000 видів бізнесу;

— Транспорт – більш ніж 170 транспортних компаній, морські ворота України для судів з 600 портів світу, 3

міжнародні транспортні коридори;

— Туризм – більш ніж 1,5 млн туристів, більш ніж 300 туристичних компаній;

— Технології та інновації – більш ніж 150 ІТ-компаній;

— ТРАСТ (фінанси, банківська справа та нерухомість) – м. Одеса №1 за кредитоспроможністю серед міст України.

З метою поетапного виконання цієї Стратегії щорічно департаментом економічного розвитку Одеської міської ради розробляється та виконавчим комітетом Одеської міської ради затверджується План дій з реалізації Стратегії, який є головним інструментом реалізації та моніторингу виконання Стратегії, а також включає в себе ряд послідовних заходів та програм з реалізації стратегічних завдань. На основі офіційних статистичних даних з метою здійснення постійного аналізу соціально-економічного розвитку міста проводиться щомісячний моніторинг основних показників соціально-економічного розвитку міста.

Пріоритетними напрямками розвитку малого та середнього бізнесу м. Одеса влада бачать розвиток напрямку трьох Т (туризм, торгівля, технології), тобто розвиток туристичного сервісу (street food, розвиток гарних туристичних маршрутів), освітні проекти, проекти із ІТ складовою. Із виробництва важливі проекти створення продуктів з високою доданою вартістю.

Отже туризм є одним з пріоритетних напрямків розвитку м. Одеси, а саме активно розвиваються такі напрями, як: культурно-розважальний, освітній, оздоровчий і рекреаційний туризм, гастро- та ено-туризм, діловий туризм тощо.

Пріоритетними напрямами підтримки малого підприємництва в Україні та у Одеському регіоні в найближчий час мають стати [8 ,9]:

— розробка механізму сприяння взаємодії великих та малих підприємств, що працюють у одній виробничій галузі, який дозволить ефективніше використовувати ресурсні можливості регіональної економіки;

— створення на регіональному рівні центрів підтримки взаємодії малого та великого бізнесу;

— спрямування фінансових ресурсів на розвиток інноваційного виробництва, що сприятиме подоланню технологічної деградації економіки та підвищенню конкурентоспроможності;

— основними сферами формування нових конкурентних переваг регіональної економіки можуть стати: альтернативна енергетика та енергоефективність, аквакультура, туризм, виробництво органічної сільськогосподарської продукції тощо;

— створення сприятливих умов для експорту продукції малих фірм.

Головними завдання Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 р. є такі [1]:

в аграрній сфері – сприяння розвитку малого підприємництва передбачено шляхом:

— мотивації сільських мешканців до створення фермерських господарств;

— створення асоціації малих аграрних підприємств;

— стимулювання малого бізнесу до виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції, яка зменшить частку імпортованих товарів на регіональному ринку;

у сфері розбудови та модернізації транспортної інфраструктури:

— створення мотиваційних умов для розвитку малого бізнесу у транспортній сфері;

— дерегуляція підприємницької діяльності;

— впровадження та дотримання принципів «мовчазної згоди» та «єдиного вікна»;

у туристичній сфері:

— розвиток інфраструктури та підвищення якості ринку туристичних послуг;

— створення кластерів у туристично-рекреаційній сфері.

Для розвитку діяльності середніх та малих підприємств регіону, що є найуразливішими економічними суб'єктами ринкової економіки, край необхідна стабільна економіко-політична ситуація в країні. Як відомо, будь-які кон'юнктурні коливання можуть бути небезпечними для їх фінансово-економічної діяльності.

За даними проекту TransparentCities, який реалізується Transparency International Україна [10], слід відмітити, що в Україні триває реформа децентралізації, і як результат – більше влади та фінансових ресурсів делеговані на рівень муніципалітетів. Це є ризиком для збільшення корупції на локальному рівні. Тому дуже важливим є підвищення прозорості міст, адже без цього вся користь від децентралізації може бути нівельованою. (Табл. 1.).

Таблиця 1 – Рейтинг прозорості міст Одеської області, які входять ТОП-100 великих міст України на початок 2018 року.

Місце в загальному рейтингу	Назва міста	Рейтинг	Робота органів місцевої влади	Доступ та участь	Закупівлі	Житлова політика	Бюджетування та контракти	Гранти, виділення фінансів	Соціальні послуги	Кадрові питання	Етика та конфлікт інтересів	Землекористування	Комунальні підприємства	Комунальне майно	Освіта
16	Чорноморськ	48.08	5,2	6,5	4,5	0,75	5,7	1	1	3,5	2,83	7	3,7	3,4	3
26	Білгород-Дністровський	34.7	7	6	4	0	3,7	0	1	3	1	4	1	1	3
39	Одеса	32.53	6,6	6	2	0	3	1	0	4	0,33	3,7	2,4	1	2,5
82	Ізмаїл	20.59	4,9	3,6	1,5	0	0,83	1	0,2	2,5	2,16	1	0,4	2	0,5

Джерело: угруповано автором на основі даних [10].

Слід зауважити, що основним джерелом інвестування для малих підприємств залишаються власні фінансові ресурси. Доступ до альтернативних джерел фінансування (бюджетного чи кредитного) у суб'єктів підприємництва залишається обмеженим.

Окремо слід виділити проблему недостатності власної підготовки до бізнесу та браку кваліфікованого персоналу.

Крім того, суб'єкти малого підприємництва мають проблеми з виходом на нові ринки, а саме: обмежені можливості оплати маркетингових заходів з просування товарів, програм пошуку торгових, інвестиційних партнерів, інноваційних розробок тощо; недостатній рівень компетенції керівників малих підприємств для вироблення ефективних маркетингових стратегій підвищення конкурентоздатності підприємств та інноваційної продукції, що випускається, просування товарів на нові ринки.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Значною проблемою для суб'єктів малого підприємництва залишається отримання достовірної та оперативної інформації, необхідної для раціональної організації бізнесу.

На зниження життєздатності суб'єктів малого та середнього бізнесу Одеського регіону впливають в першу чергу суспільно – політичний стан країни, обмеження фінансово – кредитних ресурсів, слабкість матеріальної та технічної складових діяльності малого підприємництва.

Показники малого підприємництва Одеського регіону (м. Білгород-Дністровський, м. Ізмаїл, м. Одеса) вказують на формування позитивного клімату для ведення підприємницької діяльності, адже ті ФОП, що реєструються, а бо ті що не закрилися – пропонують нові вакансії, тим самим створюють нові робочі місця. Також підприємству активно допомагають як урядові служби (Центри зайнятості), так і неурядові (ГО, НГО, БФ, МБФ) пропонуючи гранти на створення робочих місць, на розширення бізнесу, або на його акселерацію.

Загальний висновок вказує на привабливість одеського регіону для інвесторів, майбутніх і існуючих підприємців, шукачів роботи та роботодавців, навіть не зважаючи на деякі тенденції к зниженню. Адже є всі умови для подальшого соціально-економічного зростання Одеського регіону.

Список використаної літератури

1. Програмний документ «Стратегія економічного та соціального розвитку області до 2020 року»: від 21.12.2015 № 32-VII [Електронний ресурс] // Одеська Обласна Рада. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/32-VII.pdf>. – Доступно на 24.04.2018. – Назва з екрана.
2. Кашуба О.М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку / О.М. Кашуба // Економіка та держава. – 2015. – № 6. – С. 103-106.
3. Рябека О. Г. Перспективні механізми державного управління інвестиційним розвитком регіонів / О. Г. Рябека // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_9_5. – Доступно на 24.08.2018. – Назва з екрана.
4. Гончар О.І. Розробка стратегії розвитку потенціалу підприємства за умов глобалізації та євроінтеграції / О.І. Гончар // Економіст. – 2015. – № 1 (339). – С. 49–52.
5. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: [моногр.] // [За заг. ред. А.І. Ковальова]. – Одеса: Атлант, 2014. – 178 с.
6. Сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opendatabot.com>.
7. Програмний документ «Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року (актуалізована)»: від 07.12.2016 р. № 1321-VII [Електронний ресурс] // Одеська міська ради. – Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/91050>. – Доступно на 24.04.2018. – Назва з екрана.
8. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2013 р., № 3, ст. 23. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>. – Доступно на 24.04.2018. – Назва з екрана.
9. Офіційний документ «Програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в Одеській області на 2017-2020 роки»: від 16 червня 2017 року № 405-VII [Електронний ресурс] // Одеська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/405-VII.pdf>. – Доступно на 24.04.2018. – Назва з екрана.
10. Сайт проекту «Розбудова прозорості в містах України». – Режим доступу: <http://transparentcities.in.ua>.

References

1. Programny`j dokument «Strategiya ekonomichnogo ta social'nogo rozvy`tku oblasti do 2020 roku» [The program document «Strategy of economic and social development of the region up to 2020»] (n.d.). Available at <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/32-VII.pdf> (accessed 24.04.2018) [in Ukrainian].
2. Kashuba, O.M. (2015). Pidpry'yemny` czstvo v Ukrayini: problemy` i perspekty'vy` rozvy`tku [Entrepreneurship in Ukraine: Problems and Prospects of Development]. Ekonomika ta derzhava – Economy and the state, 6, 103–106 [in Ukrainian].
3. Ryabeka, O.G. (2013). Perspektyvni mexanizmy` derzhavnogo upravlinnya investy`cijny`m rozvy`tkom regioniv [Promising mechanisms of state management of investment development of the regions]. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvy`tok – State management: improvement and development, 9. Available at http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_9_5. (accessed 25.06.2018) [in Ukrainian].
4. Gonchar, O. I. (2015). Rozrobka strategiyi rozvy`tku potencialu pidpry'yemstva za umov globalizaciyi ta yevrointegraciyi [Design of potential of the enterprise development strategy in the conditions of globalization and European integration]. Ekonomist – Economist, 1 (339), 49–52 [in Ukrainian].
5. Koval'ov, A.I. (2014). Ekonomichny`j rozvy`tok regionu na osnovi akty'vizaciyi pidpry'yemny`ch kroyi diyal'nosti [Economic development of the region on the basis of activation of entrepreneurial activity] (Ed.). Atlant, Odesa, 178 p.
6. Servis monitory`ngu reyestracijny`x dany`x ukrayins'ky`x kompanij ta sudovogo reyestru [Service of monitoring of registration data of Ukrainian companies and court registry], available at : <https://opendatabot.com>.
7. Programny`j dokument «Strategiya ekonomichnogo ta social'nogo rozvy`tku mista Odesy` do 2022 roku (aktualizovana)» [Program

document "Strategy of economic and social development of the city of Odessa up to 2022 (updated)" (n.d.). Available at: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/91050>. (accessed 24.07.2018) [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy «Pro rozvy`tok ta derzhavnu pidtry`mku malogo i seredn`ogo pidpry`yemny`czstva v Ukraini» [Law of Ukraine "On Development and State Support of Small and Medium Enterprise in Ukraine"] (n.d.). Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>. (accessed 24.07.2018) [in Ukrainian].

9. Oficijny`j dokument «Programa rozvy`tku konkurentospromozhnosti malogo ta seredn`ogo pidpry`yemny`czstva v Odes`kij oblasti na 2017-2020 roky`» [Official document "The Program for the Development of Competitiveness of Small and Medium Enterprises in Odesa Oblast for 2017-2020"] (n.d.). Available at: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/405-VII.pdf>. (accessed 24.07.2018) [in Ukrainian].

10. Sajt proektu «Rozbudova prozorosti v mistax Ukrainy» [Website of the project "Transparency Building in Ukrainian Cities"]. Available at: <http://transparentcities.in.ua>.

Филиппов В.Ю. Особенности развития предпринимательства в стране, избравший путь устойчивого развития (на примере Одесского региона)

Статья освещает особенности развития предпринимательства в условиях устойчивого развития на примере Одесского региона. За основу исследования использованы статистические данные трех крупных городов Одесской области – г. Одесса, г. Белгород-Днестровский и г. Измаил. Выбор пал на эти города, поскольку у них разное географическое расположение, различные особенности ведения бизнеса, разное социальное положение населения. Но именно они формируют тот экономический климат, который так привлекает предпринимателей.

Ключевые слова: предпринимательство, экономическое развитие, устойчивое развитие, направления, показатели, регулирования.

Filipov Y. Volodymyr. Features of entrepreneurship development in the country, selecting the way of sustainable development (on the example of the Odessa region)

Annotation. The article highlights the features of the development of entrepreneurship in the conditions of sustainable development by the example of the Odessa region. The research is based on the statistical data of three major cities of the Odessa region - Odessa, Belgorod-Dnestrovsky and Izmail. The choice fell on these cities, because they have different geographical location, different features of doing business, different social status of the population. But it is they who shape the economic climate that entrepreneurs are so attracted to.

Keywords: entrepreneurship, economic development, sustainable development, directions, indicators, regulation.

Дата надходження до редакції: 28.08.2018

Рецензент: д.е.н., професор Красноруцький О.О.